

Pohřebiště z 9. - 1. poloviny 10. století západně od Staroměstského náměstí v Praze

Jan Havrda

Lokalizace a okolnosti výzkumu

V červenci až listopadu roku 2000 proběhl v blízkosti Staroměstského náměstí záchranný archeologický výzkum, který provedlo archeologické oddělení PÚPP (dnes Státní památkový ústav v hl. m. Praze). Referovaný záchranný výzkum probíhal v ulici U radnice na Starém Městě pražském na parcele pč. 12, na které se nachází dům čp. 13/I (U zelené žáby). Hlavní plochu výzkumu tvořil lichoběžníkový dvůr (délka 10,5m, šířka 4m až 7m), o ploše 55m². Při rekonstrukci zde byly budovány nové podzemní prostory. Další zkoumaná plocha představovala malý dvorek sousedního domu čp. 14/I. Archeologická dokumentace proběhla též v nově vyražené kanalizační štolě, která směřovala ze sklepa domu čp. 14/I směrem na západ pod ulici U radnice.

Během plošného výzkumu na dvoře domu čp.13/I byly prozkoumány celkem tři raně středověké hroby, z nichž jeden byl značně poškozen při pozdější středověké stavební aktivitě. Hroby, které se navzájem respektovaly, byly situovány tak, že ležely v jedné linii, přibližně VJV – ZSZ směru.

Mladší raně středověké a novověké nadložní situace, které se nacházely nad hřbitovním horizontem, nejsou v tomto příspěvku detailněji diskutovány a budou publikovány později.

Popis nálezů

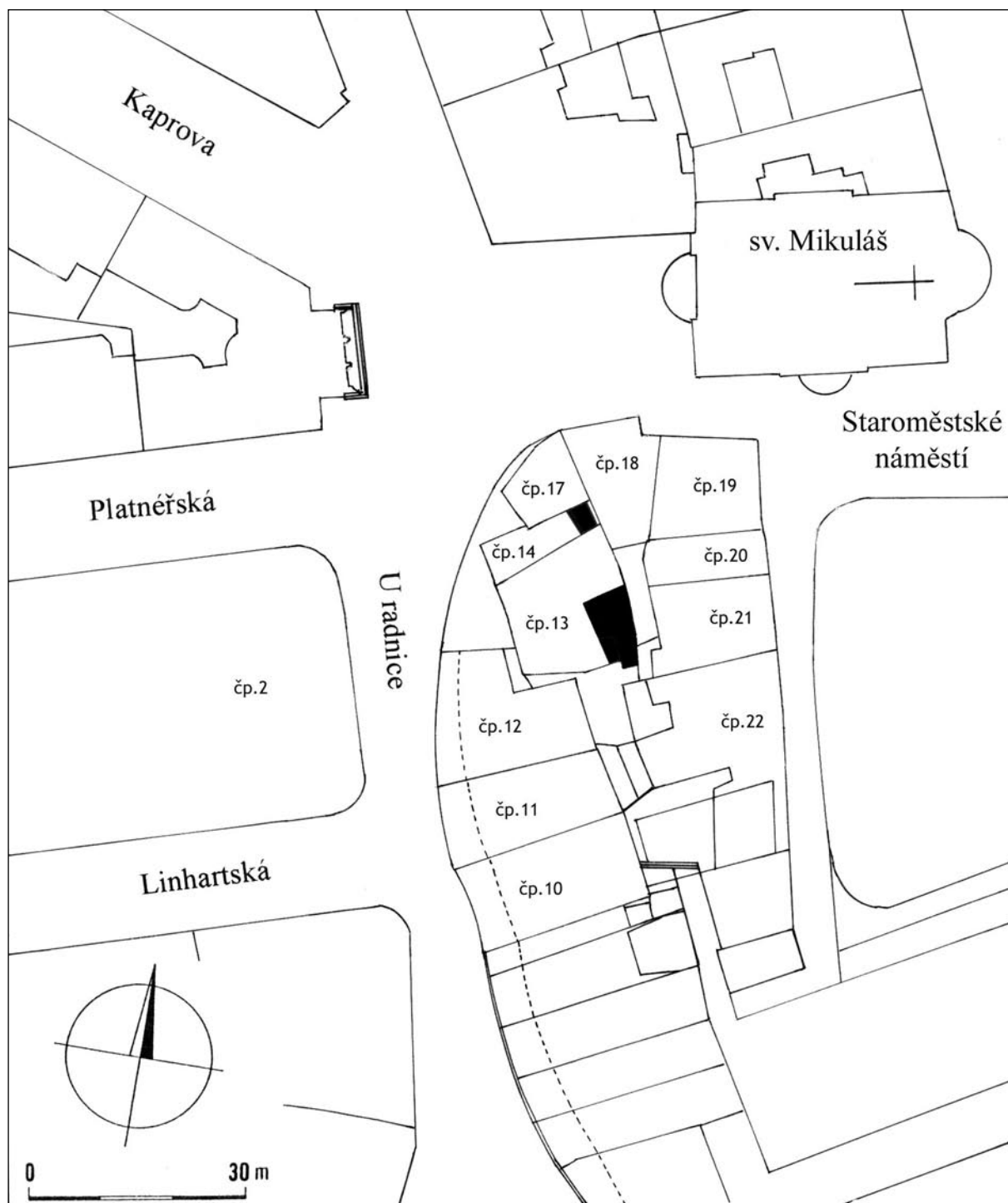
Hrob 1

Nepravidelná obdélníková hrobová jáma měla rozměry 2,30-2,45 m x 0,8-1,05 m a maximální zjištěnou hloubku 0,68m (dochovaná nejvyšší hrana jámy byla ve výšce 189,16 m n. m., nejnižší úroveň dna se nacházela na niveletě 188,48 m n.m.)¹⁾. Protože úroveň podloží v blízkosti hrobu byla ve výšce 189,28 m n. m., musela být hloubka nenarušeného hrobu alespoň 0,8 m. Jihovýchodní stěna hrobu byla mírně stupňovitá. Orientace hrobové jámy byla takřka VJV – ZSZ (směr delší osy hrobu odpovídal azimutu 118°). Hrob byl zahlouben do podložních hlíni-

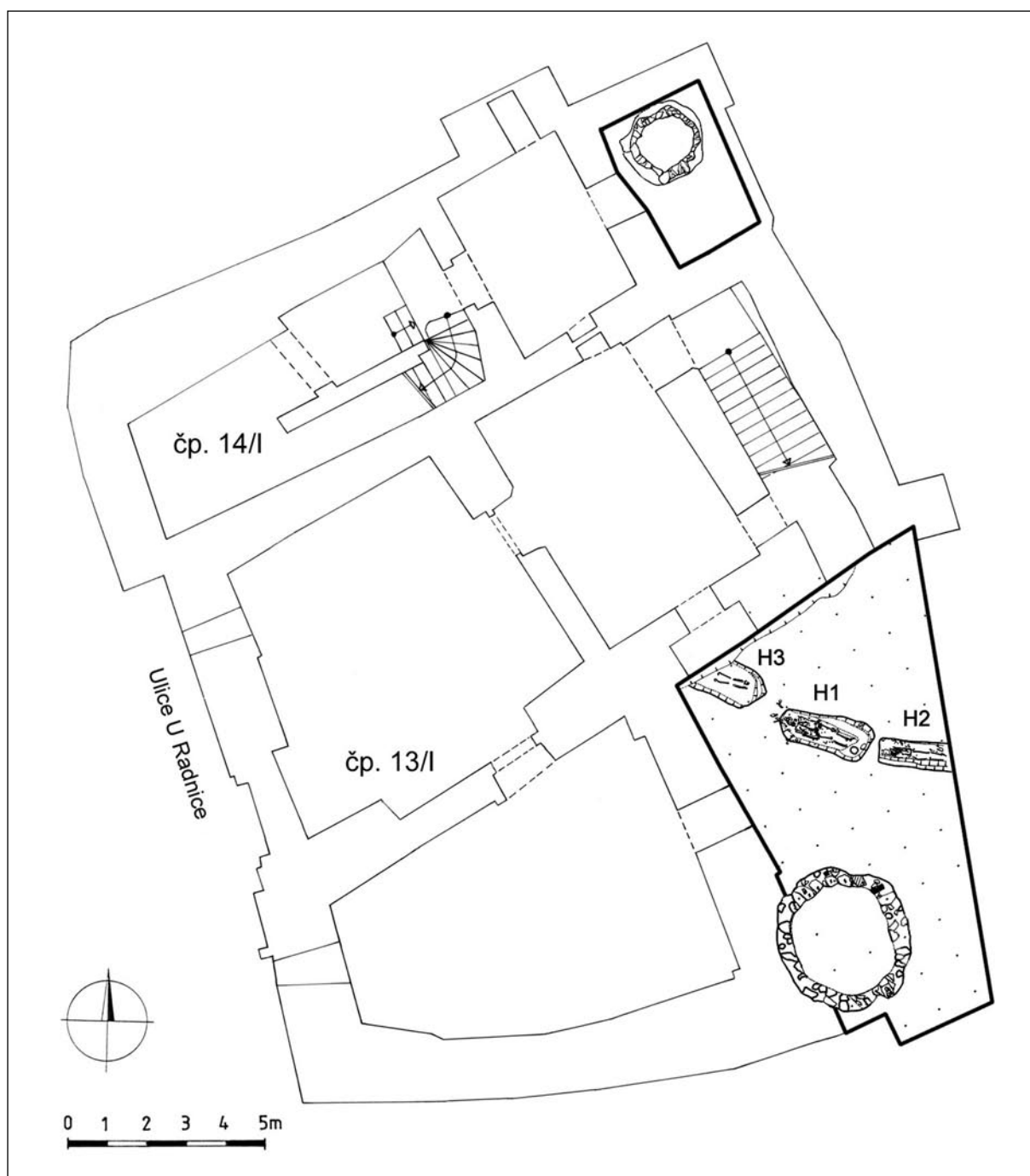
---

1) veškeré nadmořské výšky jsou udány v ČSJNS - Jadran.

tých písků a štěrkopísků a nenarušil žádnou starší antropogenní situaci. V jámě byla pochována mladá žena ve věku 20 - 30 let (*Kuželka 2001, 1*). Kostra ležela v poloze na zádech s levou horní končetinou nataženou podél těla a s dlaní položenou do třísla a s pravou končetinou nataženou podél těla. Dolní končetiny byly nataženy. Orientace těla byla stejná jako orientace hrobové jámy s hlavou k ZSZ. V protažení pravé dolní končetiny stálo na vyvýšeném stupínku dřevěné vědérko s železnými obručemi. Stopy dřeva z eventuelní rakve nalezeny nebyly. V zásypu hrobu, který tvořil písčité štěrky až písek s valouny, tj. materiál pocházející z podloží, nebyly nalezeny žádné další artefakty (keramika, mazanice či zuhelnatělé dřevo).

OBR. 1. PRAHA 1 - STARÉ MĚSTO, U RADNICE ČP. 13/I A ČP. 14/I. LOKALIZACE VÝZKUMU. ZKOUMANÉ PLOCHY ČERNĚ.

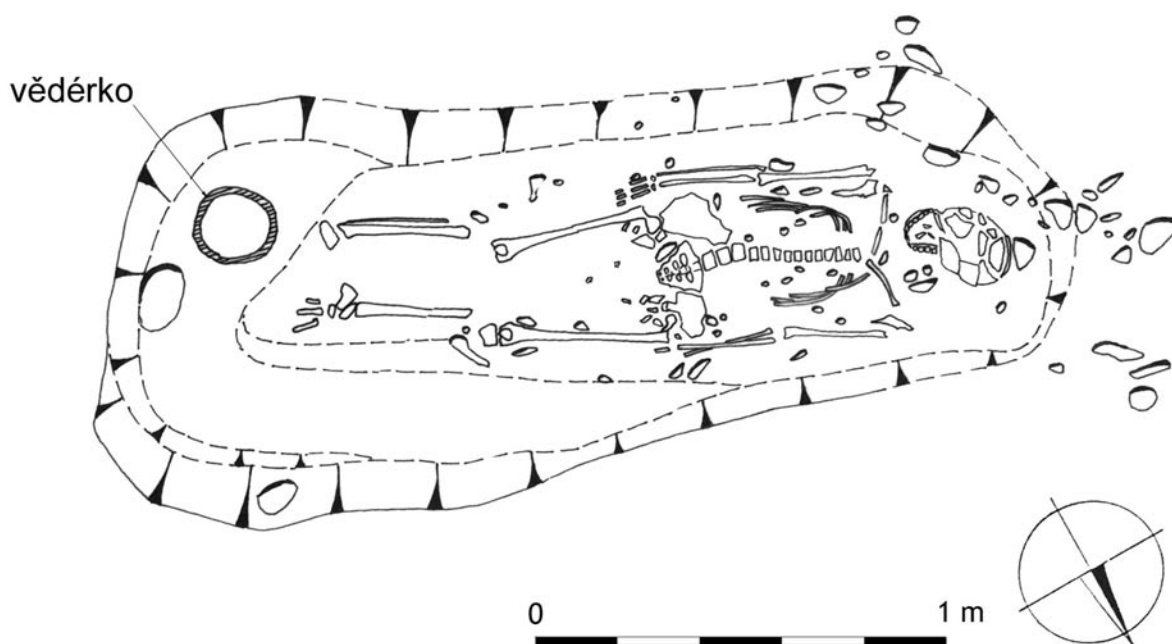

OBR. 2. PRAHA 1 - STARÉ MĚSTO, U RADNICE ČP. 13/I A ČP. 14/I. SITUOVÁNÍ VÝZKUMU. ZKOUMANÉ PLOCHY S VYZNAČENÍM OBJEVENÝCH HROBŮ A STŘEDOVĚKÝCH STUDNÍ VYNESENÝ DO PLÁNU DOMŮ V ÚROVNI SUTERÉNU. KRESBA J. HLAVATÝ.

Nálezy:

Dřevěné vědérko, jehož součástí byly tři železné obruče, mělo obloukovité držadlo uchycené na dvou kotvovitých kováních. Dřevěné části vědérka se nedochovaly, zůstaly pouze otisky vertikálních prkének konzervované korozní krustou na styku železných obručí a dřeva. Vědérko bylo vyrobeno ze smrku nebo jedle (za určení děkuji M. Kaplanovi z AÚ Praha) a mělo válcovitý tvar o průměru 19 – 19,5 cm a výšce 20 cm. Výška byla změřena ještě před jeho vyzvednutím. Kruhové obruče měly podobu na vnější straně prožlabeného pásu o šířce 9 mm a tloušťce 3 mm. Nedochovaly se vcelku, ale rozlámány na jednotlivé fragmenty dlouhé 2-15

cm. Nejlépe dochována byla spodní obruč, kterou bylo možno složit ze čtyř zlomků. Pohyblivé obloukovité držadlo bylo zhotoveno z tyčinky, která měla přibližně kruhový, místy až oválný průřez o průměru 6 - 7,5 mm. Její konce byly zahnuté tak, že tvořily háčky a byly provlečeny do otvorů v závěsných kováních. Obě boční závěsná kování (ataše) měla kotvovitý tvar, v jejichž vrcholu vznikla oka pro uchycení zahnutých konců držadla a byla vykována stejně jako obruče (pásek s prožlabeným průřezem o výšce 8 mm a šířce 2-3 mm). Nádoba byla vyplněna stejným materiálem, který tvořil zásyp hrobu. Vyjma nejsvrchnější části nádoby bylo vědérko vyzvednuto vcelku i s okolní zeminou a až v laboratoři došlo k vypreparování a vyčištění jednotlivých dochovaných kovových kusů. Nejdůležitější části byly slepeny. Všechny železné součásti vědérka se zachovaly. (Odborné laboratorní práce byly provedeny v konzervátorské laboratoři AU Praha ing. A. Šilhou). Stopy po dnu, které bylo patrně dřevěné, se nenašly. Obsah nádoby byl s chráněn látkou, jejíž stopy v podobě zmineralizovaného textilu s dobře patrnou vazbou zůstaly na několika zkorodovaných místech horní obruče i držadla. Po odborné analýze textilních fragmentů, kterou provedla H. Březinová z AÚ Praha, bylo zjištěno, že se jedná o dvě odlišné tkaniny. Fragменты první se nalézaly na vnější straně horní obruče a na jedné straně držadla. Fragment druhé tkaniny byl identifikován pouze na držadle. Z důvodu špatného zachování se nepodařilo ani v jednom případě určit původní textilní surovinu (Březinová 2001, 1).

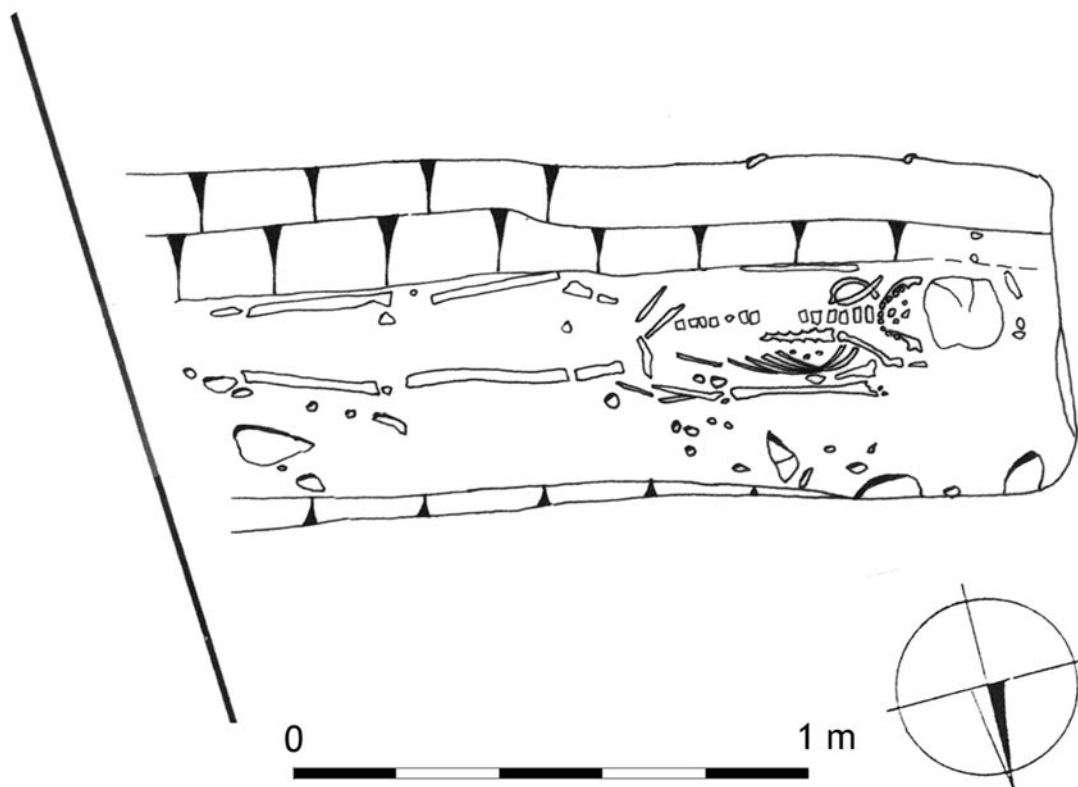

OB. 3. HROB 1 S VĚDÉRKEM U NOHOU POHŘBENÉHO. KRESBA S. MATOUŠOVÁ.

Hrob 2

Hrob 2 se nacházel východně od hrobu 1. Hrob byl prozkoumán celý, pouze nejvýchodní okraj hrobové jámy zasahoval vně zkoumané plochy. Hrobová jáma měla tvar pravidelného obdélníka o rozměrech minimálně 1,95 m x 0,7 m, (u dna byla šířka pouze 0,6m). Dochovala se pouze spodní část 0,15 – 0,28 m hluboké jámy ve svrchní části narušené superpozicí dvou mělkých objektů (V33 a V32). Původní zahloubení bylo patrně z úrovně podloží, jehož povrch zde dosahoval k niveletě 189,27 m n.m. Dno hrobu bylo zjištěno na kótě 188,72 m n.m. Z toho by

vyplývalo, že hloubka hrobové jámy výrazněji nepřesáhla 0,5m. Orientace hrobu 2 byla mírně odlišná od orientace hrobů 1 a 3. Obecně lze orientaci popsat jako VJV –ZSZ s tím, že oproti zbylým hrobům se více blíží východozápadní orientaci. Přesný azimut delší osy hrobové jámy je 105°. Hrob obsahoval kostru dospělého muže (30-40 let) střední postavy s robustní lebkou. (Kuželka 2001, 2). Mrtvý byl položen na záda, s nataženými nohama a s rukama položenými do klína. Z lebky se zachovala pouze malá část, na které bylo patrné působení postmortální deformace. Tělo bylo původně uloženo do dřevěné rakve široké 0,4 m, ze které se dochovaly obě dlouhé bočnice, jedna čelní kratší strana a zbytky víka. Spodní deska registrována nebyla. Nalezeny nebyly ani žádné železné hřeby či kování. Rakev byla následkem tlaku nadloží stlačena tak, že dlouhé boční stěny nestály svisle, ale byly ukloněné směrem k jihu. Následkem sesednutí výplně hrobu po zborcení rakve byly ve svrchní partii hrobu nalezeny zlomky keramiky s kalichovitou i s archaicky zduřelou profilací okrajů. Tyto nálezy však pocházejí z mladšího mělkého výkopu (V33), který narušil svrchní část hrobové jámy. Spodní partii zásypu hrobu tvořil čistý štěrpkopísek pocházející z okolního podloží.

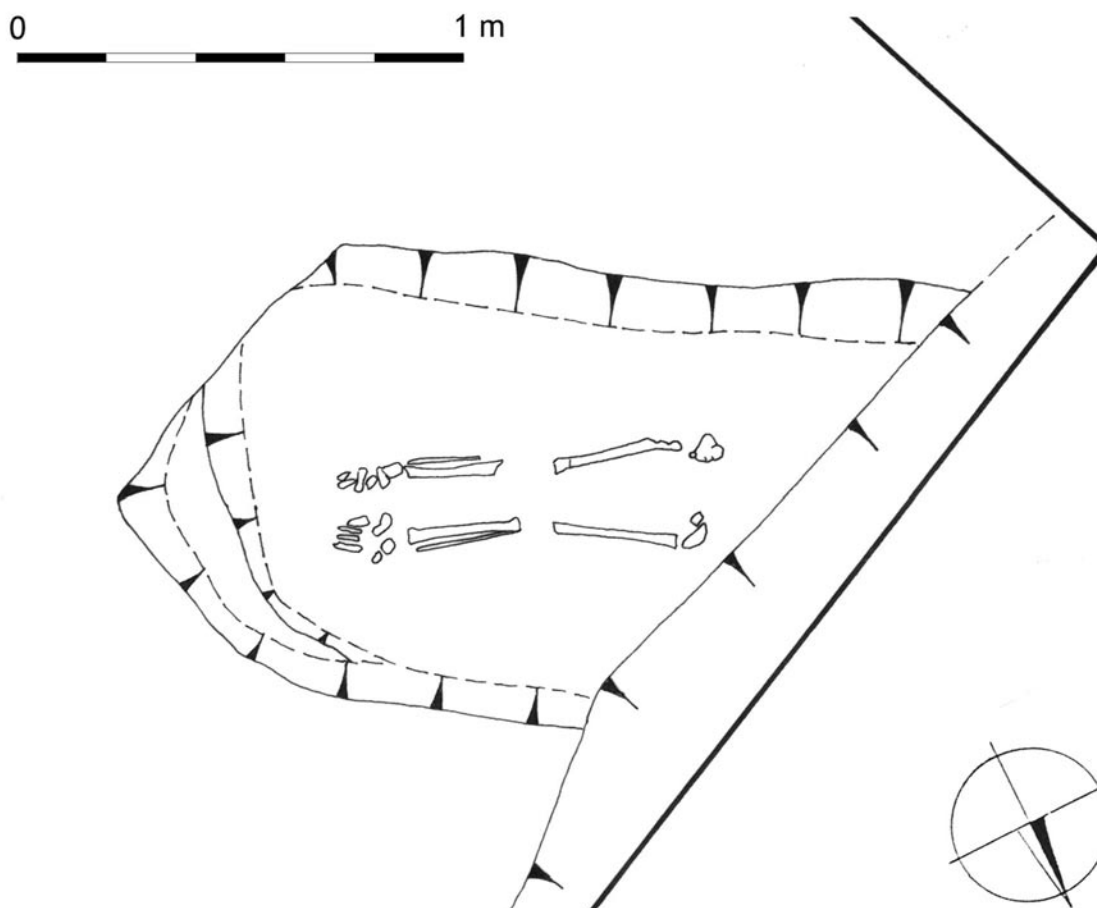

OBR. 4. HROB 2 PO ODEBRÁNÍ ZBYTKŮ DŘEV (RAKVE?). KRESBA S. MATOUŠOVÁ.

Hrob 3

Hrob 3 byl situován v SZ rohu dvora domu, 0,6 m SZ od hrobu 1. Nepoškozena zůstala pouze jeho JV polovina. Druhá polovina hrobu byla zničena při stavbě gotického domu čp. 13/I (U zelené žáby), během které byl v 2. polovině 13. století vyhlouben stavební výkop (V9), který hrob narušil. Stavební výkop byl vyplněn přemístěným podložím a stavebním odpadem. Hrobová jáma měla nepravidelný tvar s maximální šířkou 0,8 m u dna a 1,05 m ve svrchní části. Jihovýchodní konec hrobu se stupňovitě svažoval. Dno hrobu bylo na kótě 188,13 m n. m., výš-

ka podloží zde byla na niveletě 189,18 m n.m., ovšem při mladších antropogenních aktivitách došlo v místě hrobu ke snížení původního povrchu až na výšku 188,68 m n.m, proto nemohla být rozpoznána svrchní partie hrobové jámy. Po porovnání uvedených nivelet je možno konstatovat, že původní hloubka hrobu přesahovala jeden metr. Orientace hrobové jámy byla shodná s orientací hrobu 1 (VJV – ZSZ, azimut 118°). Ze skeletu se dochovaly pouze kosti dolních končetin, z nichž některé byly značně poškozené hnilobou. Dle antropologického posudku se jednalo o pohřeb nedospělého jedince neznámého pohlaví, asi ve věku 14 let (*Kuželka 2001, 2*). Zemřelý byl položen na záda s nataženými nohama. U kostry ani v zásypu hrobu tvořeném přemístěným štěrkopískem z podloží nebyla nalezena žádná výbava.

OBR. 5. HROB 3 NARUŠENÝ STAVBOU GOTICKÉHO DOMU ČP. 13/I (DŮM U ZELENÉ ŽÁBY). KRESBA S. MATOUŠOVÁ.

Pohřební ritus

Všechny tři objevené hrobové jámy měly přibližně obdélníkový tvar. Jejich stěny byly mírně ukloněné, kratší byly u dolních končetin pohřbených stupňovitě upraveny (hrob 1 a 3, u hrobu 2 nebyl východní konec jámy zachován). Dno bylo ve všech případech rovné. Původní absolutní hloubku hrobu se u žádného z nich nepodařilo zjistit. V bezprostředním okolí byla vždy nejsvrchnější partie podloží odstraněna mělkými mladšími zásahy. Přesto je možno poměrně spolehlivě určit jejich hloubku. Po rekonstrukci výšky podloží v místech hrobů by jejich původní zahloubení činilo 0,70 m u hrobu 1, 0,55 m u hrobu 2 a 1,05 m u hrobu 3. Velikost hrobových jam byla přiměřená k rozměrům pohřbených.

Žádný z hrobů nebyl obložen kameny a nebyla pozorována ani žádná jiná dochovaná úprava. Štěrkopískové zásypy hrobů obsahovaly nahodile i větší říční valouny do průměru až 12 cm, ty však jsou přirozenou součástí podložních štěrkopísků, do kterých hroby zasahovaly. Pouze v jednom případě byla prokázána dřevěná konstrukce v hrobové jámě (hrob 2). Nelze jednoznačně říci, zda se jednalo o dřevěnou schránku (rakev), jejíž dno se nezachovalo, či pouze o dřevěné obložení hrobové jámy s deskou, která ho překryla. Přesto je pravděpodobnější, že zemřelý byl uložen do rakve.

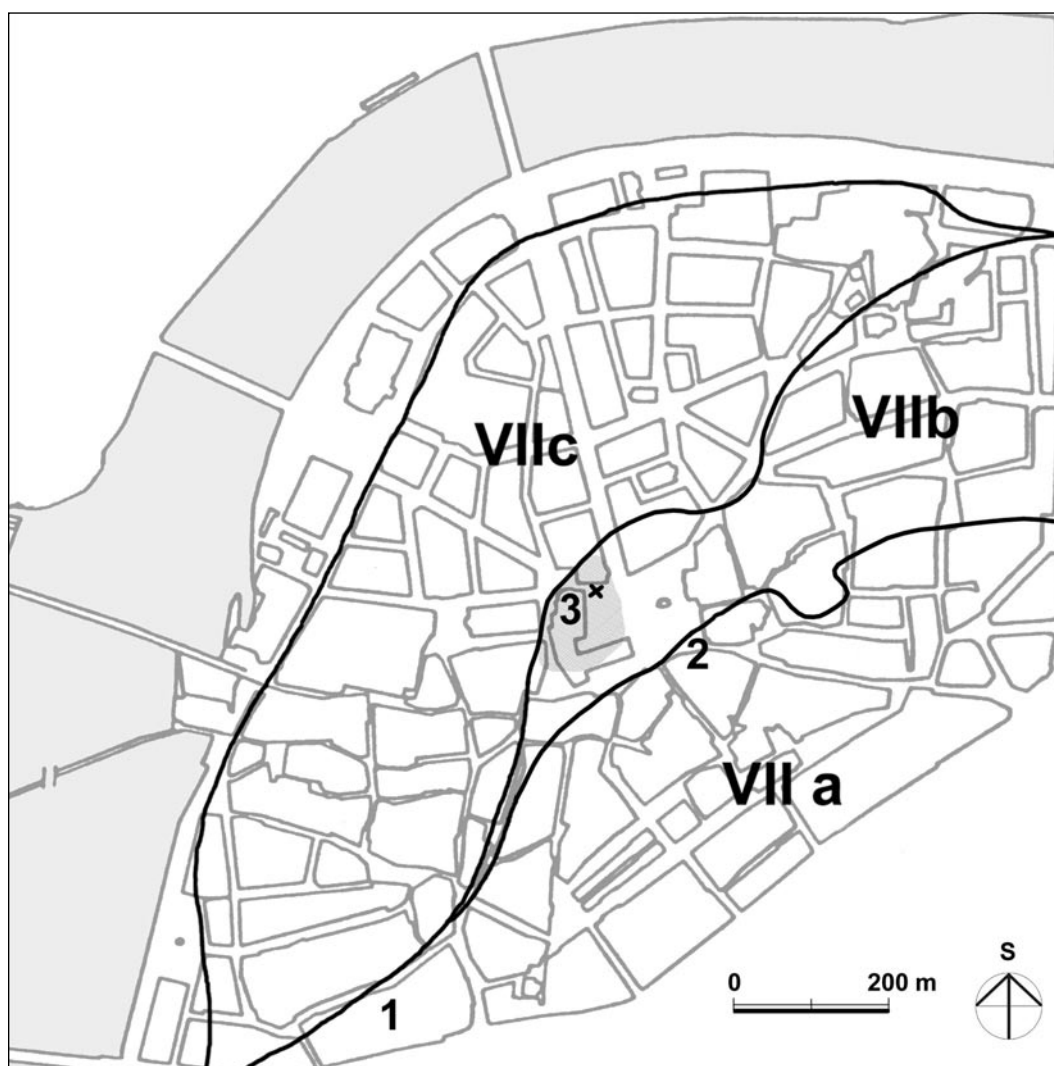
Hroby byly situovány na jedné linii ve směru blížíci se orientaci VJV – ZSZ, s tím že orientace hrobu 1 a 3 byla shodná (azimut 118°), orientace hrobu 2 mírně odlišná (azimut 105°). Mrtví vždy hleděli k VJV. Leželi na zádech s nataženými dolními končetinami, s oběma rukama v klíně (hrob 2) nebo s pravou horní končetinou položenou podél těla a levou nataženou podél těla s dlaní v třísle (hrob 1).

Kromě nálezu vědérka v hrobu 1, které je možno považovat za milodar, neobsahovaly hroby žádnou výbavu.

Terénní situace, geomorfologická pozice a rozsah pohřebiště

Pohřebiště se nacházelo na rovinatém terasovém stupni VIIb, přímo na jeho severozápadním okraji, který původně ležel 1,5-2 m nad nižším terasovým stupněm VIIc (obr. 6). Pro období 9. – 10. století se jedná o první doklad pohřebiště na této geomorfologické úrovni, protože obě chronologicky obdobně zařaditelná raně středověká pohřebiště (pohřebiště v Bartolomějské ulici a pohřebiště na jihovýchodním konci Staroměstského náměstí) se nacházela na hraně vyšší terasy (VIIa). Tři odkryté hroby byly orientovány na jedné linii přibližně uprostřed 12 m dlouhého dvora. Na jeho ploše, která s výjimkou vrcholně středověké studny nebyla výrazněji narušena mladšími zahloubenými objekty, se již další hrobové jámy nenacházely. Je třeba zdůraznit liniové situování navzájem se respektujících hrobů a současně absenci dalších hrobů v jejich okolí (obr. 2). Důležitý nález, snad milodar, mající patrně souvislost s tímto pohřebištěm, byl získán při kanalizačních pracích u kostela sv. Mikuláše v roce 1918. Ve výkopu byla nalezena hrncovitá nádoba, která se dnes nachází v Muzeu hlavního města Prahy. Nádoba soudkovitého tvaru s jednoduchým límcovitě vyhnutým okrajem byla zdobena hřebenovým vpichem a několikanásobnou vlnicí (*Huml - Starec 1997, 258, obr. 1:6, obr. 4:2*) a obecněji ji lze zařadit dle výzdoby a tvaru okraje do období od 2. poloviny 9. do konce 10. století. Místo nálezu nádoby je vzdáleno pouze 40 m severovýchodně od referovaných hrobů. Rozsah pohřebiště lze určit pouze hypoteticky. Na severozápadě je vymezeno svahem terasy VIIb, který se nalézal v místech dnešní ulice U radnice, na východě patrně nepřesahovalo linii vzniklou prodloužením dnešní Pařížské ulice k jihu do Staroměstského náměstí. V těchto místech proběhl archeologický výzkum, který dokumentoval pouze úpravy povrchu prostranství (*Bureš - Dragoun 1991, 278*). Na jihu patrně nedosáhlo na Malé náměstí, kde rozsáhlý plošný archeologický výzkum zachytil v prostoru jižně od kašny pouze výrobní horizont, který byl narušen hroby jiného, mladšího pohřebiště datovaného do 11. století (*Starec 1998, 27n*). Pro nedostatek vhodných dokumentačních bodů není možné vymezit severní okraj pohřebiště.

Hroby zahloubené do podloží byly překryty 3 m mocným nadložím, jehož spodní partie vysoká 1 m byla tvořena sídlištními situacemi (vrstvy, mělké zahloubené objekty, kůlové jamky) s keramikou s archaicky zduřelým okrajem. Pouze v několika nejstarších objektech se spolu s tímto typem okraje objevily nejmladší varianty kalichovité profilace okrajů a jejich deriváty.

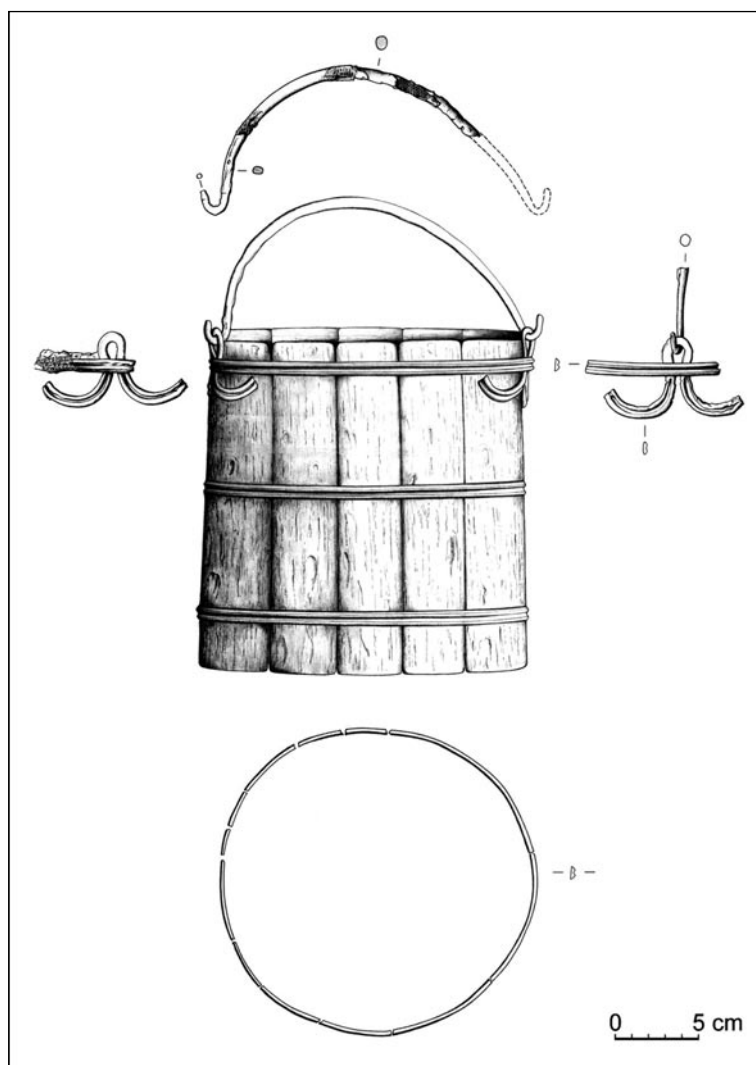
OBR. 6. SITUOVÁNÍ NEJSTARŠÍCH POHŘEBIŠŤ V PROSTORU STARÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO. 1 - POHŘEBIŠŤE V BARTOLOMĚJSKÉ UL. ČP. 310/I (BORKOVSKÝ 1948, 460), 2 - POHŘEBIŠŤE V JIHOVÝCHODNÍ ČÁSTI STAROMĚSTSKÉHO NÁM. (BUREŠ - DRAGON 1991, 269-271, BUREŠ - FINKOVÁ - KAŠPAR - PETŘÍČKOVÁ - VAŘEKA 1998, 605, DRAGON 1991, 199), 3 - POHŘEBIŠŤE V ULICI U RADNICE ČP. 13/I, X - NÁLEZ ARCHAICKÉ NÁDOBY (Z HROBOVÉ VÝBAVY ?) PŘED KOSTELEM SV. MIKULÁŠE (PODLE HUMLA - STARCE 1997, 255, OBR. 1:6), ŠEDĚ - HYPOTETICKÝ MAXIMÁLNÍ ROZSAH OBJEVENÉHO POHŘEBIŠŤE. PLNOU ČAROU VYZNAČENY HRANY JEDNOTLIVÝCH TERASOVÝCH ÚROVNÍ (VIIA - VIIC) PODLE HRDLÍČKY 2000, 195. HRANA TERASOVÉHO STUPNĚ VIIb V OBLASTI ULICE U RADNICE POSUNUTA K ZÁPADU NA ZÁKLADĚ VÝZKUMU U BÝVALÉHO KOSTELA SV. LINHARTA (DRAGON - HAVRDA 1996, 86, HAVRDA - DRAGON 1998, 274).

Datování

V pražské oblasti bylo nalezeno více hrobů s věderky, které byly součástí větších raně středověkých pohřebišť. Jako příklad je možno uvést pohřebiště v Lahovicích (*Krumphanzlová 1974, 76*), dále pohřebiště v Motole, kde byla registrována v 5 hrobech z 204 prozkoumaných. Pouze v jednom případě se zachovalo celé nepoškozené závěsné kování – pouta. V hrobě 127 bylo nalezeno věderko s obručí 9 mm širokou, obloukovitým držadlem kruhového průřezu (průměr 7 mm) ukončeného háčky a pouty ve tvaru „vlaštovčího ocasu“. Hrob 127 je kladen na rozhraní 9.-10. století (*Kovářík 1991, 69-70*). Fragments kování věderek byly nalezeny ve čtyřech hrobech na pohřebišti za Jízdárnou Pražského hradu (*Smetánka - Hrdlička - Blajerová*

1974, 396). V roce 1947 byl uvnitř Jízdárny Pražského hradu dokumentován pohřeb dítěte se šperky a se zbytky dřevěného vědérka se železnou obručí (Borkovský 1951, 102). Při rozsáhlém plošném výzkumu v r.1996 v Lumbeho zahradě bylo odkryto 5 raně středověkých hrobů. V hrobě č.5 se nacházely pozůstatky dřevěného okovaného vědra (zbytky tordovaných obručí, tordované držadlo na konci zahnuté do háčku a boční závěsné kování blížící se tvarem „vlaštovčímu ocasu“). Pohřebiště je datováno od konce 9. do 1. pol. 10. století (Březinová – Turek 1999, 684, obr. 19). Hrob s vědérkem byl též nalezen v areálu Strahovského kláštera (Sommer 1982, 97). Z pražského pravobřeží pochází pouze nález z hrobu před domem čp. 551/I v jihovýchodní části Staroměstského náměstí (Bureš – Dragoun 1991, 269n). Z nálezů středočeských je možné uvést vědérko z hrobu bojovníka z Nymburka – Zálabí. Kromě nože, sekery, kopí a ostruhy leželo za chodidly pohřbeného vědérko, z něhož se zachovaly zlomky dvou obručí, tordované držadlo a závěsné kování ve tvaru vlaštovčího ocasu. Na vnější straně obručí se dochovaly stopy tkaniny. Hrob je datován do 3. čtvrtiny 9. století (Hrala 1964, 118-120).

OBR. 7. REKONSTRUKCE DŘEVĚNÉHO VĚDÉRKA Z HROBU 1 A JEDNOTLIVÉ DOCHOVANÉ KOVOVÉ ČÁSTI: PROSTŘEDNÍ OBRUČ (HORNÍ I SPODNÍ OBRUČ BYLY IDENTICKÉ – VYROBENÉ ZE STEJNĚ DLOUHÉHO ŽELEZNÉHO PÁSKU), DRŽADLO (NA NĚKOLIKA MÍSTECH S FRAGMENTY ZMINERALIZOVANÉHO TEXTILU S DOBRĚ PATRNOU VAZBOU), ÚCHTY PRO DRŽADLO (NA LEVÉM ÚCHYTU PŘIKORODOVÁNA ČÁST HORNÍ OBRUČE SE ZBYTKY ZMINERALIZOVANÉHO TEXTILU). KRESBA M. PROCHÁZKOVÁ.

Výskyt vědérek v Čechách je běžný v inventáři hrobů ze starší (*Kudrnáč 1970, 119-120*) a především ze střední doby hradištní (*Krumphanzlová 1974, 75*). Věderka pocházejí jak z hrobů mužů tak i žen a dětí a obvykle jsou považovány za typ milodaru typičtější pro sociálně vyšší skupinu.

Z hlediska datování je nutné zdůraznit několik kritérií. Válcová a kónická věderka bývají pokládána za starší oproti oválným (HRUBÝ 1955, 154). Za méně chronologicky citlivý prvek je možno považovat průřez a šířku obručí. Podélně prožlabnuté obruče se objevují v českém hradištním materiálu spíše ve starší době, ale mohou přesáhnout i do mladohradištního období (*Krumphanzlová 1975, 75*). Důležitým prvkem je typ držadla (hraněné, oblé, tordované) a jeho ukončení. Knoflíkovité ukončení je typické pro velkomoravské prostředí (*Bartošková 1986, 93*). Naproti tomu prosté háčkovité ukončení trvá od počátku výskytu vědérek až do jejich vyznívání jako hrobového inventáře (*Krumphanzlová 1974, 77*). K tvarově nejvariabilnějším a chronologicky patrně nejspolehlivějším prvků vědérek patří závěsná kování. Ta se ve slovanském prostředí vyskytují ve tvaru přehnuté tyčinky s rovnými nebo kotvovitě zahnutými konci již od konce 6. století a přecházejí do velkomoravského inventáře. V období velkomoravském jsou již na ústupu a převahu nabývají destičkovitá závěsná kování s provrtem (BARTOŠKOVÁ 1986, 93). Pouta ve tvaru kotvovitě zahnuté tyčinky považuje za starobylější i Z. Krumphanzlová, která ovšem uvádí, že se tento tvar udržuje i v době hradištní například na pohřebišti v Nitře – Lupce, jehož hlavní těžiště leží ve vyvinutém 9. století (*Krumphanzlová 1974, 76*).

Nález věderka v hrobu 1 umožňuje rámcově datovat pohřebišťe objevené v ulici U radnice v čp. 13/I západně od Staroměstského náměstí do období od počátku 9. do 1. poloviny 10. století.

Závěr

Problematika raně středověkých aktivit v prostoru pražského pravobřeží byla v poslední době široce diskutována (*Čiháková - Dragoun 1997, Čiháková - Dragoun - Podliska 2000, Hrdlička 2000*). Pohřebišťe datované nálezem věderka, které se nacházelo v jednom z hrobů, objevené v roce 2000 na dvoře domu čp. 13/I v ulici U radnice, se přiřadilo ke dvěma již dříve objeveným nejstarším pohřebním areálům v prostoru pozdějšího Starého Města. V roce 1936 prozkoumal Ivan Borkovský v Bartolomějské ulici část patrně rozsáhlejšího pohřebišťe, které bylo výjimečné obložením hrobových jam pískovcovými deskami. Pohřebišťe je datováno do 2. poloviny 10. století (*Borkovský 1948, 480*), později je autorem řazeno do 1. poloviny 10. století či do celého 10. století (*† Borkovský 1999, 9*). Druhým archaickým pohřebišťem je pohřebišťe zjištěné v roce 1986 v jihovýchodní části Staroměstského náměstí při vyústění Celetné ulice. Zde bylo při ražbě kolektoru narušeno nejméně 6 hrobů. Archeologicky byl dokumentován pouze hrob před domem čp. 551/I, který obsahoval zbytky dřevěného věderka zpevněného patrně třemi železnými obručemi, datovaný do rozmezí 2. poloviny 9. až první poloviny 10. století (*Bureš - Dragoun 1991, 269-271*). Další tři hroby ovšem bez nálezů, které patrně náležejí k tomuto pohřebišťi, byly zjištěny na parcele domu čp. 553/I (*Bureš - Finková - Kašpar - Petříčková - Vařeka 1998, 605, Dragoun 1991, 199*).

Současně s těmito pohřebišťi jsou tradičně uváděny nálezy archaických nádob, které by mohly pocházet z hrobových inventářů. Absence nálezových okolností však neumožňuje jednoznačně určit jejich původ. Jedná se o následující lokality: Obecní dům - Na Příkopě, Uhelný trh čp. 423/I - nálezy více nádob a Dušní ulice, Na Perštýně, Haštalské náměstí - nálezy jedné nádoby (*Sláma 1977, 123n, Čiháková - Dragoun 1997, 59, Čiháková - Dragoun - Podliska 2000, 140*).

Všechny nejstarší nalezené středověké situace z oblasti pozdějšího Starého Města pražského zatím vypovídají výlučně o specifické funerální funkci tohoto areálu v období 9.- 1. poloviny 10. století, i když nelze vyloučit, že se v budoucnu podaří objevit doklady sídlišť, která by byla spjata s těmito pohřebišti. Absence soudobých sídlišť na staroměstském břehu je vysvětlována nedostatečnou hustotou archeologických dat zejména v asanované části města (HRDLIČKA 2000, 191). Nelze však patrně zcela vyloučit hypotézu, že staroměstské pravobřeží osídleno nebylo, pouze bylo využíváno jako pohřební areál pro obyvatele levobřežního podhradního osídlení (Čiháková - Dragoun- Podliska 2000, 141).

Literatura a prameny

- BARTOŠKOVÁ, A. 1986: Slovanské depoty železných předmětů v Československu. Praha.
- BORKOVSKÝ, I. 1948: Pohřebiště obchodníků z doby knížecí v Praze, *Slavia Antiqua* I, 460-484.
- BORKOVSKÝ, I. 1951: Pohřebiště u královské jízdárny na Pražském hradě, *Archeologické rozhledy* 3, 101-104, 117-120.
- † BORKOVSKÝ, I. 1999: Praha, výrobky a řemesla v 9. a 11. století, *Castrum Pragense* 2, 1-13.
- BŘEZINOVÁ, H. 2001: Odborný posudek textilních fragmentů. Lokalita: Praha 1 – Staré Město, U radnice čp. 13/I. Archiv archeologického oddělení SPÚHMP.
- BŘEZINOVÁ, H. - TUREK, J. 1999: Šňůrové a raně středověké pohřebiště v severním předpolí Pražského hradu – archeologický výzkum v Lumbeho zahradě, *Archeologické rozhledy* 51, 653- 687.
- BUREŠ, M. - DRAGOUN, ZD. 1991: Archeologické výzkumy na trase Královské cesty, *Staletá Praha* 21, 265- 284.
- BUREŠ, M. - FINKOVÁ, K. - KAŠPAR, V. - PETŘIČKOVÁ, J. - VAŘEKA, P. 1998: Výzkum parcely domu U Sixtů čp. 553/I na Starém Městě pražském, *Archeologické rozhledy* 50, 603-618.
- ČIHÁKOVÁ, J. - DRAGOUN, ZD. 1997: Nástin vývoje podhradí Pražského hradu do poloviny 13. století, *Archeologické rozhledy* 49, 56 – 64.
- ČIHÁKOVÁ, J. - DRAGOUN, ZD. - PODLIŠKA, J. 2000: Pražská aglomerace v 10. a 11. Století. In: Polanský, L. - Sláma, J. - Třeštíček, D. [ed.], *Přemyslovský stát kolem roku 1000*. Praha. 127-146.
- DRAGOUN, ZD. 1991: Celetná ulice. In: Dragoun ZD. a kol., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1988 – 1989*, *Pražský sborník historický* 24, 199.
- DRAGOUN, ZD. - HAVRDA, J. 1996: Nové poznatky o kostele sv. Linhartu na Starém Městě pražském, *Sborník společnosti přátel starožitností* 4, 79-90.
- HAVRDA, J. - DRAGOUN, ZD. 1998: Linhartská ulice, Mariánské náměstí, Platněřská ulice, ulice U radnice – Kolektory Nová radnice. In: Dragoun ZD. a kol., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1995 – 1996*, *Pražský sborník historický* 30, 272-274.
- HRALA, J. 1964: Hrob slovanského bojovníka z Nymburka – Zálabí, *Archeologické rozhledy* 16, 115, 118-120.
- HRDLIČKA, L. 2000: Centrum raně středověké Prahy, *Wratislavia Antiqua* 2, Wroclav, 191- 214.
- HRUBÝ, V. 1955: Staré Město. Velkomoravské pohřebiště „Na Valách“. Praha.
- HUML, V. - STAREC, P. 1997: K osídlení areálu kostela sv. Michala a Malého náměstí na Starém Městě pražském. In: Kubková, J. - Klápště, J. - Ježek, M. – Meduna, P. [ed.], *Život v archeologii středověku*. Sborník příspěvků věnovaných Miroslavu Richterovi a Zdeňku Smetánkovi. Praha, 253-262.
- KOVÁŘÍK, J. 1991: Slovanské pohřebiště v Praze 5 – Motole. *Archaeologica Pragensia, Claves Archaeologicae* (1). Praha.
- KRUMPHANZLOVÁ, Z. 1974: Chronologie pohřebního inventáře vesnických hřbitovů 9. – 11. věku v Čechách, *Památky archeologické* 45, 34 – 110.
- KUDRNÁČ, J. 1970: Příspěvek k datování závěsných uch a držadel u vědérek ze starší doby hradištní, *Sborník Národního musea A* 24/1-2, 119-122.

KUŽELKA, V. 2001: Antropologický posudek. Kosterní nálezy z lokality Praha 1 – Staré Město, U radnice čp. 13/I. Archiv archeologického oddělení SPÚHMP.

SLÁMA, J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter. Praehistorica 5. Praha.

SMETÁNKA, Z. – HRDLIČKA, L. – BLAJEROVÁ, M. 1974: Výzkum slovanského pohřebiště za Jízdárnou Pražského hradu v roce 1973, Archeologické rozhledy 26, 386 – 405.

SOMMER, P. 1982: Praha 1 – Strahov, Výzkumy v Čechách 1978 – 79, 97 – 98.

STAREC, P. 1998: K problematice raně středověkých komunikací v prostoru pražského Malého náměstí a řešení jeho vzniku, Archaeologia historica 23, 27 – 34.

Jan Havrda: A Cemetery from the 9th and first half of the 10th centuries west of the Old Town Square in Prague

Archaeological rescue excavations were undertaken in 2000 in the vicinity of the Old Town Square. The principal excavation area was the trapezoidal courtyard of house no. 13/I in ul. U radnice. A total of three Early Medieval graves were discovered, clearly among the earliest known traces of Early Medieval activity known thus far from the Old Town.

Grave 1 was sunk into the substrate of the earthy sand and gravel sand, and did not disturb any earlier anthropogenic context. The cut contained a young woman, aged 20-30 years (Kuželka 2001, p1). The orientation of the body was the same as that of the grave cut, with the head to the WNW. Next to the extended right leg stood a wooden pail with iron hoops and an arched handle, attached to two anchor pieces. The wooden parts of the pail did not survive, and only an imprint of a vertical board was preserved in the corrosion crust. The pail had been made of spruce or fir (identified by M. Kaplan of the Institute of Archaeology, Prague) and was cylindrical in shape, with a diameter of 19-19.5 cm and a height of 20 cm. The vessel contents were protected by a fabric, traces of which in the form of mineralised textile with clearly visible weave remained at several corroded points on the upper hoop and handle.

Grave 2 contained the skeleton of an adult male (30-40 years old), of medium stature with a robust skull (Kuželka 2001, p2). The body was originally placed in a wooden coffin.

Grave 3 was partially damaged during the construction of the Gothic house at no. 13/I. Anthropological assessment indicates that this was the grave of a juvenile of unknown gender, perhaps 14 years old (Kuželka 2001, p2).

All three of the graves were similarly rectangular in shape. None of the graves was lined with stone, and no other maintenance was observed in them. The gravelly-sand fill of the graves contained haphazard and larger river cobbles with diameters of up to 12 cm, but these are a natural part of the gravel-sand substrate into which the graves were sunk. The graves were situated in a single line running roughly ESE-WNW. The dead were all looking ESE. They lay on their backs with lower limbs extended, both hands on the lap (grave 2) or with the right arm along the body and the left across the body with the palms at the groin (grave 1). The cemetery lies on flat terrace level VIIIb (the middle of those terraces over which the Old Town spreads), on its very north-western edge, which was originally 1.5-2 m above the lower terrace level, Vile (Fig. 6). The graves sunk into the substrate were covered by a 3m thick overburden, the lower 1 m of which comprised a settlement context (stratigraphy, slightly sunken features, post holes) containing ceramics with archaic flared rims (generally assigned in Prague contexts to the 11th century).

The pail find enables a rough dating of the cemetery to the between the beginning of the 9th and first half of the 10th centuries; it is thus associated with the two previously discovered earliest burial sites in the area of what would later become the Old Town (Fig. 6). In 1936 I. Borkovský investigated part of an evidently larger cemetery in Bartolomějská ul., which, exceptionally, had grave cuts lined with sandstone slabs; this is dated to the 2nd half of the 10th century (Borkovský 1948, p480). A second archaic cemetery is that identified in 1986 in the south-eastern part of the Old Town Square, at the mouth of Celetná ul., where the construction of a collector disturbed at least six graves. Only the grave in front of no. 551/1 was documented archaeologically, and contained the remains of a wooden pail apparently held together by three iron hoops, dated to between the second half of the 9th and first half of the 10th century (Bureš- Dragoun 1991, pp269-271). All of the earliest medieval contexts found in the area of what would later become the Old Town bear exclusive witness to the specific funerary function of this area in the 9th and first half of the 10th centuries, although the future discovery of a settlement associated with these graves cannot be ruled out. The absence of a contemporary settlement on the Old Town side of the river is explained by the insufficient density of archaeological data from the area, in particular in the northern part of the borough, which was subjected to clearances (Hrdlička 2000, p191); it is, however, impossible to rule out the alternative hypothesis that there was no settlement on the right bank, and that the latter was used only as a burial ground for the left bank settlement beneath the Castle. (Čiháková - Dragoun - Podliska 2000, p 141).